

Inhoud

...Weet je van wie ze dat hadden...? INLEIDING	11
Een eenzaam glaasje sinaasappelsap FRANK SINATRA - <i>IN THE WEE SMALL HOURS</i> (1955)	15
Mijmeren vanaf de rug van een paard MUZIEK EN HOLLYWOOD	20
Let's get real gone for a change ELVIS PRESLEY - <i>THE SUN SESSIONS</i> (1976)	23
Gehoord worden is een zaak van leven of dood MARKETING	30
Een ander woord voor rock-'n-roll CHUCK BERRY - <i>THE GREAT TWENTY-EIGHT</i> (1982)	34
Een geluidsman met smaak en visie DE UITVINDING VAN ROCK-'N-ROLL	40

Seks, vurige tongen en de wraak van de Here <i>LITTLE RICHARD - HERE'S LITTLE RICHARD (1957)</i>	44
Hand in hand met de Heer <i>RELIGIE IN DE SOUL</i>	50
De zoete klanken van de liefde <i>RAY CHARLES - 'WHAT'D I SAY' (1959)</i>	54
Waarom zijn de bananen krom? <i>DE LOSSE DRAADJES VAN EEN WERELDWIJD WEB</i>	60
De onmogelijkheid om Phil Spector te zijn <i>PHIL SPECTOR - BACK TO MONO (1959-1969) (1991)</i>	64
Da doo ron ron en shoobydoowop <i>AMERIKAANSE MEIDEN EN BRITSE JONGENS</i>	70
Breekbaar testament <i>BILLIE HOLIDAY - LADY IN SATIN (1958)</i>	74
Eigenzinnig en kleinschalig <i>BEBOP, JAZZ</i>	80
Liefde, wanhoop, dood <i>JACQUES BREL - LA VALSE À MILLE TEMPS (1959)</i>	84
Yé yé <i>POP IN FRANKRIJK</i>	90
Van Newport tot Britse jongenskamers <i>MUDDY WATERS - AT NEWPORT 1960 (1960)</i>	94
Het onherhaalbare moment <i>NUT EN NADEEL VAN LIVE-ALBUMS</i>	100
De vruchten van een compromisloze levenshouding <i>JAMES BROWN - LIVE AT THE APOLLO (1963)</i>	104

De luxe jezelf te kunnen zijn MUZIEK TEGEN RACISME	110
Bob Dylan gaat echt los BOB DYLAN - <i>HIGHWAY 61 REVISITED</i> (1965)	114
Geen senatorszootje MUZIEK TEKENT PROTEST AAN	120
We houden toch allemaal van elkaar? OTIS REDDING - <i>OTIS BLUE</i> (1965)	124
The Day the Music Died DE DOOD VAN RITCHIE VALENS EN BUDDY HOLLY	130
Sleetse levens en vergeefse dromen THE KINKS - <i>FACE TO FACE</i> (1966)	134
Terug naar de bronnen DE MUZIEK VAN DE BRITISH INVASION	140
De lievelingsgeluiden van Brian Wilson THE BEACH BOYS - <i>PET SOUNDS</i> (1966)	144
Een man in een wit overhemd of een mad scientist DE PRODUCERS	150
En toen was ze los... ARETHA FRANKLIN - <i>I NEVER LOVED A MAN THE WAY I LOVE YOU</i> (1967)	154
Als een feniks uit het water DE ONVERWOESTBARE MUZIEK VAN NEW ORLEANS	160
Zelfverzekerd rammelen THE VELVET UNDERGROUND & NICO (1967)	164
Niks, maar met vuur DE ENERGIE VAN PROTOPUNK	170

Punk met strijkers <i>LOVE - FOREVER CHANGES (1967)</i>	173
Het verslag van een trip in muziek <i>PSYCHEDELISCHE POP</i>	179
Laveloos aan een rijk gevulde tafel <i>THE ROLLING STONES - BEGGARS BANQUET (1968)</i>	183
Daar waar het geld zit <i>PLATENMAATSCHAPPIJEN</i>	189
Klankvisioenen <i>JIMI HENDRIX - ELECTRIC LADYLAND (1968)</i>	192
Saamhorigheid is een groot goed <i>FESTIVALS</i>	198
Het unieke hoor je nu niet meer <i>THE BYRDS - SWEETHEART OF THE RODEO (1968)</i>	202
Liedjes over de galg achter tralies <i>DE DUISTERE KANT VAN DE COUNTRY</i>	208
Pastorale 1968 <i>VAN MORRISON - ASTRAL WEEKS (1968)</i>	212
Does art belong in music? <i>VAN MODERNISME TOT GEFREAK</i>	218
Une vie érotique <i>SERGE GAINSBORG - INITIALS B.B. (1968)</i>	222
Or I'll teach you <i>SEKS IN (EN NET BUITEN) DE MUZIEK</i>	228
Een Nederlandse psychedelicatesse <i>BOUDEWIJN DE GROOT - PICKNICK (1968)</i>	232

In de vrije natuur POPULAIRE MUZIEK IN NEDERLAND	238
Dé manier om van wat nummers af te komen THE BEATLES - <i>ABBEY ROAD</i> (1969)	242
Met een grote bril in de schaduw DE BESCHAAFDE FASE VAN DE BRITSE POPULAIRE MUZIEK	248
Tussen hemel en hel LEONARD COHEN - <i>SONGS FROM A ROOM</i> (1969)	252
Een plek waar je je stem kon vinden LEVEN EN WERKEN IN WOODSTOCK	258
De zoektocht naar Gesamtrock-'n-roll THE WHO - <i>TOMMY</i> (1969)	262
Wanneer drie minuten te weinig is ROCKOPERA'S EN CONCEPTALBUMS	268
Het wonderjaar 1968 EPILOOG	271
Verantwoording	274
Register	276

...Weet je van wie ze dat hadden...?

INLEIDING

‘The blues had a baby, and they named it rock-’n-roll,’ zong Muddy Waters, waarmee hij het begin van de popmuziek samenvatte. Ergens in de jaren vijftig was dat, toen blues, gospel en country samenkwamen en met een big bang ontploften tot het nieuwe universum van de popmuziek. Alles was mogelijk, de ontwikkelingen waren nauwelijks bij te benen en het leek wel of er elke paar maanden een revolutie plaatsvond.

Aanvankelijk stonden liedjes centraal: het singletje was de vorm waarin popmuziek werd genoten. Ray Charles, Chuck Berry, Little Richard, Aretha Franklin en vele anderen wisten al hun zeggingskracht in drie minuten te stoppen. Maar binnen een jaar of tien ontdekte de popmuziek een nieuw format: het album, de langspeelplaat met een zekere samenhang. Het waren The Beach Boys, The Beatles, The Kinks en The Who die hun liedjes doelbewust bij elkaar gingen zetten, onder het motto: het geheel is meer dan de som der delen.

Het album bestond al sinds het eind van de jaren dertig. Het woord 'album' was destijds geen metafoor voor een verzameling liedjes maar het ging om een fysiek album, en wel van een stapeltje 78-toerenplaten. De maximale speelduur daarvan was een minuut of drie per kant en dat is voor klassieke muziek meestal niet genoeg. Wie een opname van Beethovens *Vijfde Symfonie* in huis wilde halen, kocht een album met vier platen. Het duurde niet lang voordat ook de populaire muziek op deze manier verscheen. Van Bing Crosby kwam in 1939 *Cowboy Songs* uit, een verzameling van twaalf hits uit de jaren daarvoor, verdeeld over maar liefst zes platen.

In 1940 werden Woody Guthries *Dust Bowl Ballads* uitgegeven, twaalf liedjes op zes platen tegelijk: misschien wel het eerste conceptalbum. Hij was zijn tijd ver vooruit, terwijl hij daar helemaal niet mee bezig was: hij wilde juist zo veel mogelijk invloed hebben op zijn eigen tijd, politiek bewust als hij was. Hij vertelde over zijn poging om te ontsnappen aan de rampzalige situatie die voor boeren in Oklahoma en Arkansas was ontstaan in een verzameling liedjes die een grote invloed hadden op talloze mannen en vrouwen met gitaar, van Bob Dylan tot Bruce Springsteen, van Billy Bragg tot Michelle Shocked.

Een album van vergelijkbaar belang was *King of the Delta Blues Singers* van Robert Johnson, in 1961 samengesteld uit de 29 liedjes die Johnson opnam in 1936 en 1937. Country-blues die niet uniek was in zijn soort, maar wel in kwaliteit. De intensiteit, virtuositeit en duivelse bezetenheid lieten hun sporen na in de muziek van Muddy Waters tot The Rolling Stones, van The Band tot Queens of the Stone Age.

Louis Jordan kunnen we ook nog noemen als voorloper – al is er van hem niet zo nadrukkelijk één album overgeleverd als in het geval van Guthrie of Johnson. Maar in zijn

jumpblues zat de rock-'n-roll al versholen (letterlijk: zie het hoofdstuk over Chuck Berry) en hij beïnvloedde iedereen van Ray Charles tot Ike Turner, James Brown en Prince.

Dit web van de popmuziek heeft een album van Frank Sinatra als vertrekpunt, een album dat op één plaat past. Want in de loop van de jaren veertig ontwikkelde platenmaatschappij Columbia de techniek waarbij muziek op 33 1/3 toeren per minuut kon worden afgespeeld. Op de twee kanten van een plaat van 25 centimeter pasten dan zo'n tien liedjes. Het waren jazzzangers als Frank Sinatra en Ella Fitzgerald wier albums als eerste werden omgezet.

Nog iets later werd 30 centimeter de standaard. De 78-toerenplaat werd opgevolgd door het singletje (17 centimeter, 45 toeren) dat voor de meeste populaire muziek tussen 1955 en 1965 het standaardformaat zou worden. Maar toen gingen ook popmuzikanten hun liedjes verzamelen en zo werd de langspeelplaat ook voor de popmuziek de belangrijkste drager.

De muziek en de techniek uit de jaren dertig en veertig vormden de onmisbare basis voor de explosie van popmuziek in de jaren vijftig en zestig. Uit deze periode hebben we 26 albums geselecteerd waarop de spanning en het enthousiasme van de ontdekking naar onze smaak het best voelbaar zijn. Veel van wat er in deze periode gebeurde, gebeurde voor het eerst maar zelfs de pioniers konden niet zonder hun inspiratiebronnen. We volgen het web terug en laten zien welke sporen deze albums getrokken hebben naar het heden, net zoals we dat deden in de twee eerdere delen van *Luisteren &cetera*, over de jaren zeventig en over de jaren tachtig en negentig.

Want – we citeerden John Donne al in de inleiding van ons eerste *Luisteren &cetera* – ‘No man is an island’. En al had hij iets anders op het oog dan pop, rock & soul, hij had gelijk: ar-

tiesten worden beïnvloed door artiesten en beïnvloeden weer andere artiesten. Platen borduren voort op andere platen, en dat gebeurde al lang voordat coveren en samplen gemeengoed werden.

Bertram Mourits (BM) en Pieter Steinz (PS)

Een eenzaam glaasje sinaasappelsap

FRANK SINATRA - *IN THE WEE SMALL HOURS* (1955)

Het geluid van violen in de Amerikaanse populaire muziek van de jaren vijftig is onmiddellijk herkenbaar. De melancholie die de klank met zich meedraagt is onnavolgbaar en nauwelijks in woorden te vatten: er zit een peilloos verdriet in, maar ook een merkwaardige zekerheid dat alles goed komt. Het is van een zoetheid die behaagt maar die evengoed kan snijden in de ziel, het geluid dat te horen valt in menige Hollywood-film en dat Doris Day, Patti Page en Marilyn Monroe begeleidt op hun grootste hits. Frank Sinatra kent dit gecompliceerde gevoel: 'Very glad to be unhappy' zingt hij in 'Fools Rush In'.